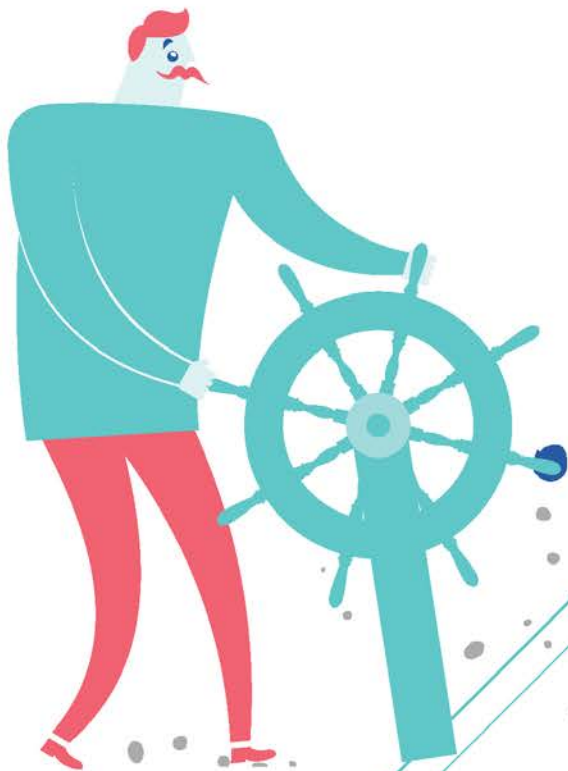

SIDEE MUATAQBALKKA LOO HAGAA?

Marko Ahvenainen, Katariina Heikkilä, Leena Jokinen,
Sari Miettinen, Johanna Ollila, Nina Pietikäinen &
Kati Vuorisalo

ISBN 978-952-249-494-8
University of Turku
Finland Futures Research Centre

Buuggan shaqadda ee mustaqbal ku hagiddo wuxuu ka curtey jaamacadda Turku xarunteeda baadhitaanada oo agaasimeysa UTUA – Abuuritaanka mustaqbalka cusub iyo OMASI – mashruuca raadinta mustaqbalkaaga. Mashruuca waxaa maal gelintiisa ka qeyb qaatey maareynta nolosha ee badhtamaha-Finland-, xarunta deegaanka-iyo gaadiidka, waxaana loogu talogaley koboc waara iyo shaqo 2014–2020 qorshaha- maalgelinta Finland.

Warbixinta dheeraadka ah ee ka fikiridda mustaqbalka iyo- hagitaanka waxaad ka heleysaa buuggan dulucdiisa iyo sidoo kale cinwaanka www.tulevaisuusohjaus.fi. sidoo kale boggan waxaad ka heleysaa buuggan oo gebi ahaanba ku qoran finnish, iswidhish iyo ingiriisi.

Waxaanu rajeyneynaa, in buuggani ku caawiyo kana heshid waxyaalo cusub oo kugu hagaya shaqadaada!

SIDEE MUATAQBALKA LOO HAGAA? **– Theses ku hagida mustaqbalka**

Hagitaanka mustaqbalka udubkiisu waa in la abuuro awooddo mustaqbalka looga fikirayo qaabab badan iyo aragtiyo kala duduwan. Ma laha nooc sax ah ama khalad ah, oo ah sida mustaqbalka loola dhaqmo ama sida looga fikiro. Qaabka ugu haboon ee looga fikiraa wuxuu ku xidhan yahay arrimaha la xidhiidha iyo xaaladaha

Shaqada hagitaanka mustaqbalka waa in loo fidiyo tusmooyin iyo maadooyin loogu dhawaan karo. Qaababka loola dhaqmayo ka fikirkooda ayaa furaya fursado loogu howlgalo xaaladaha kala duduwan iyo noocyo kala duduwanba. Tusaale qofku wuxuu heli karaa arrimo, kuwaas oo uu isagu dhab ahaantii badeli karo, dhinaca kalena arrimaha ka soo horjeeda dhacdooyinka oo keliya kuwaasoo ah in nolosha lagu barto.

Mustaqbalka waxaa la isku dayayaa in loo sahamiyo si ballaadhan oo buuxda. Markaas ayaana laga hadlayaa fursadaha, waxaa la rajeynayaa xaqiiqduna ay u dhowdahay mustaqbalka. Fursadaha mustaqbalka marka laga fikirayo ujeedaddu waa in la ballaadihiyo aragtida ooinaga caawineysa dareenkawax cusub ama waxyaalaha aan horey kuu soo marin. Mustaqbalada la rajeynayo ka wada sheekeysigoodu wuxuu keenaa qiimeyniyo in laga xaajoodo. Ka fikirku wuxuu caawinayaa qeexitaankasida, waxyaalaha aynu u heysano iney muhiim yihiin iyohadafkooda iyo sababta. Sida xaqiiqda ah mustaqbalka ayaa inagu fikir gelinaya waxyaalo kala duduwan ii isbedelka keena iyo waxyaalaha saameynta ka dhaxeysa. Waxay sidoo kale kugu hagaayaan muhiimadda ka fikirada wajihida horumarka iyo rabitaanka saameynta kugu dhalaneysa.

Mustaqbalku mar kasta waa lama filaan isbedelada waaweynina waxay u dhacaan si kadis ah. Ma jiro wax damaanad qaadaya, in aynu si uun u kantarooli karno ama ugu hagi karno mustaqbalkeena sida aynu

dooneyno inuunoo noqdo. Hagitaanka mustaqbalka waxaynu siineynaa dadka fikir iyo qalab ay ku howlgalaan, kuwaas oo aynu u adeegsan karno in aynu awoodno in mustaqbalkeena ku jiheyno rajooyinka khuseeya sidoo kalena loogu tabaabusheysto silsiladaha dhacdooyinka ahee kala duduwan. Hagitaanku sidoo kale wuxuu dhisayaa awood uu qofku ku arki karo mustaqbalkiisa, qeybna ka ha bulshada iyo agagaarkaba.

1. Ka fikirka mustaqbalka oo si kala duwan loo cabirayo - aragtida xiliyeysan/ mudeysan

Mustaqbalka marka laga fikirayo iyo isku diyaarinta mustaqbalka arrimaha la xidhiidha dhammaanteenba waan leenahay. Xataa haddii uu qofku odhanayo inuu u nool yahay talaabo talaabo, si kastaba wuxuu leeyahay fikiro qaar ah oo dhacdooyin muddo dheer ku dhici kara. Hagitaanka mustaqbalka si dabacsan ayaa loola socon karaa, taariikh shakhsi ahaaneed, oo u dhexeeya mustaqbalka iyo hadda wakhtigan la joogo. Dadka qaarkood beri waxay u noqon kartaa maalin u mudeysan, xaga kuwo kalena ay uga fikirayaan naftooda iyo aduunku sida uu u socdey tobanaan sano oo xilli socod ah. Muhiimaddu hagitaanku waa in uu mustaqbalka jiritaankiisu ina soo gaadhayo iyo in aan ka heleyno wax aan jecleysano iyo sidoo kale dhacdooyin, kuwaas oo marka loo eegomustaqbalkeena muhiim u ah.

2. Mustaqbalka waan wada sameyneynaa kalana sameyneynaa

Mustaqbalka lama hubo si hubaal ahna looma garan karo – mararka qaarkood arrimaha xaqiiqada ahi uma dhacaan sidii aynu ka fileyney. Tan waxaa looga jeedaa hagitaanka, in ay fursaduhu kuu furmayaan kaana xidhmayaan marwalba. Su’aashu waxay tahay, sidee ayeynu u awoodnaa oo aynu u dooneynaa in aynu u hagno nolosheena. Dhammaanteenba waxaynu leenahay mustaqbal inoo gaar ah, kaas oo aynu qeyb ahaan inagu sameysano. Agagaarkeena inagu wareegsan ee aan ka howlgalno waxaa ka dhaca arrimo, kuwaas oo aynaan si toos ah saameyn ugu yeelan kareynin, laakiin waxaa jira arrimo badan oo si kastaba aynu saameyn ku yeelan karno. Mustaqbalkeena waan ka shaki qabnaa mar kasta si kastabase marxaladaha isku midka ah oo dhan waxaynu la xidhiidhinaa mustaqbalkeena.

3. Ka xaajoodka mustaqbalku wuxuu ku dhismaa kalsooni iyo hufnaan

Aragtiyaha mustaqbalkaagu ma sahlana inaad u sheegtid qof kale. Waana caadi, in marwalba adigu xataa aanad aqoonin” waxaad nolosha ka rabtid” mararka qaarkoodna dhammaan waxa mustaqbalkaaga khuseeya dareemistoodu xataa ma laha ereyo aad ku qeexdid. Ka xaajoodka mustaqbalka waxaa la xidhiidha dareeno badan tusaale ahaan dareenka xornimada, rajada iyo xamaasadda, laakiin sidoo kalena cabsi iyo diiqad. Xaaladaha hagitaanka waa kuwo aad xasaasi u ah sababtaasaana ku hagitaanka mustaqbalka ee is dhexgalku ay tahay in lagu dhiso kalsooni iyo in la aqbalo khibradaha iman doona. Xaaladaha hagitaanka koox ahaaneed waxaa ku jira faa’iido, haddii sidoo kale haguhu uu u sheegi karo si furan fikiradiisa, khibradhiisa iyo dareenkiisa.

4. Ka jawaab celinta kuwa dhigooga ah

Dadka kale waxay inagu caawin karaan in aynu u aragno mustaqbalka qaab kale oo ka duwan sida aynu u aragno ama u dareemeyno – sababtaas ayeyna dhigoodu ama kuwa u dhow ay muhiim ugu tahay in laga helo ka jawaab celin hagitaanka mustaqbalka. Dhiiri gelinta iyo ku boorinta laga helo kuwo dhigooda ah waxay marar badan uga fududahay in ay aqbalaan in ka badan haguhu ka jawaab celinta uu bixinayo. Kuwa dhigooda ahi waxay awoodaan in ay dhexdooda uga wada sheekeystaan si toos ah iyo heer hubaal ahba,

mar hadey leeyihiin khibrado ay wadaagaan. Ka fikiridda mustaqbalka tababarkiiisu wuxuu caawinayaa garashada fursado kala duduwan isagana ku cusub kuwaasoo hor keenaya, inla wada hoos imanay sistem ka wada dhexeeya bulshada.

5. Fursadaha adduunkaaga

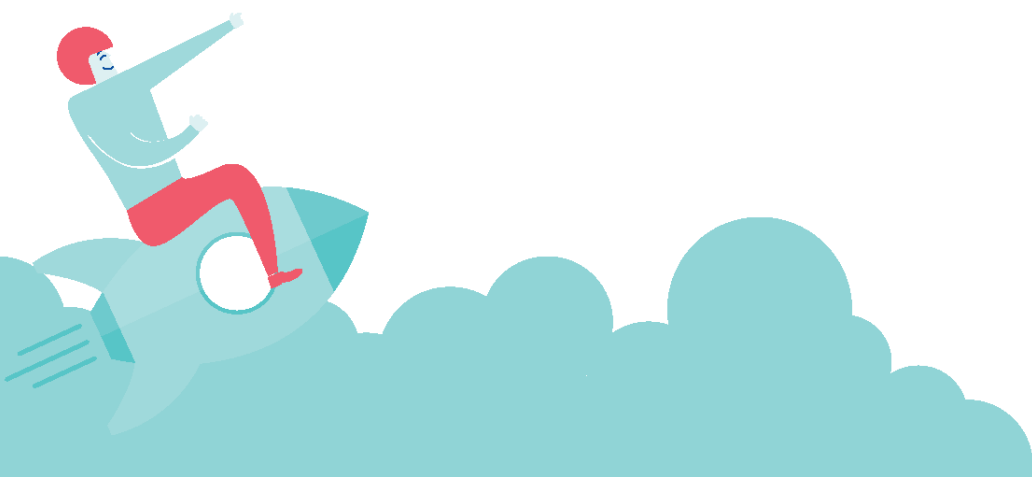
Mustaqbalku waa wax ka duwan waxaad soo dhaaftey iyo waxa hadda taagan, Wixii aan soo dhaafney saameyn kuma yeelan karno, laakiin mustaqbalka iyo fursadaha ka soo furfurmayaa adduunku dadkoo dhan wey u furan yihiin. Dareemida fursadahaas iyo sidoo kale kuwaas abuuristooduba waxay dhacaan hadda wakhtigan la joogo. Waxaynu hadda wakhtigan la joogo uguhowlgali karnaa marba, waxa aynu dooneyno ama aynu rajeyneyno in ay dhacaan – iyadoo fiiri loo yeelanayo xaqiiqada inagu wareegsan ee inagu xadeysan. Hagitaanka mustaqbalka waxaa la isku dayayaa inla helo qaabab kala duwan oo fara badan oo lagu hirgeliyo waxa aad ku hamiyeyso iyo waxa aad rajeyneyso, laakiin sidoo kale waxaa lagaa caawinayaa in la dareemo kuwo cusub iyo arrimo kuu kala duduwan adiga ama qaabab loo howlgalo..

6. Mustaqbalku wuxuu ku dhismaa male awaalka

Hagitaanka waxaa lagu abuurii karaa fikiroiyo male awaal iyo rajooyinka laga filayo mustaqbalka. Xaaladahanolasha ee aad hagi kartid waxay noqon karaan kuwo aad kuugu adkaan kara, laakiin waxaa suurtoagal ah in aad u hesho fursado waxyaalo aragtiyo kugu cusub ama rajooyin abuura fikiro. Male awaaladda waa la abuurii karaa lana xoojinkaraa tusaale ahaan nidaamyada ka alkuma farshaxanka, sida qoritaanka ama ku shaqeynta hiwaaydda oo kale. Iyadoo la adeegsanayo male awaalka waa suurtoagal in laga dheeraado wakhtigan hadda la joogo oo si waadax ah looga fikiro mustaqbalka. Marka aynu hageyno mustaqbalka si aynu u helno male awaalo wanaagsan, waxaa iyadoo mustaqbalka laga fikirayo la noqon karaa xiiso geliye tamar siinaya.

7. Masuul ka noqoshada naftaada iyo agagaarkaaga

Wax qabadkeenu markasta waa mid saameyn ku leh agagaarkeena, sababtaas ayaa wacyigelinta mustaqbalkeenu u yahay mid aan la inkiri karin saameynta uu ku yeelanayo dadka kale. Mustaqbalku dadka uma aha oo kaliya wakhti ay kaga gudbaan wacyiga hadda la joogo ama adduunkii fursadaha, ee waa aqoonta mustaqbalka oo qeyb ka ah jiritaanka qofka shaqsiyadiisa iyo dabeecadiisa. Fahanka iyo masuul ka noqoshada waxa uu sameeyo iyo waxyaalaha ay keeni karaan waa qeyb ka mid ah aqoonta mustaqbalkiisa, taas oo ujeedadeedu ay ka ballaadhan gebi ahaanba sida dhibaatooyinka imaya xallintooda ama doorashooyin khaas ah sameyntooda. Is hagitaanka iyo anigoo firfircoon khibradda ah waxay muhiim u tahay hadafka hagitaanka mustaqbalka. Kuwaas oo aynu ku xoojin karno in aynu ka fikirno waxyaalaha aynu sameeyneyno iyo waxa ay ku kasban karno shaqsi ahaanteena iyo dadka kaleba.

Hagitaanka mustaqbalka iyo dabinadda

1. Bilowga hore si wanaagsan xoogga looma saarayo

Mararka qaarkood la hagayaashu waxay ku yimaadaan xaaladdo hagitaan oo dabci guracan sababtaas ayeyna u wanaagsan tahay in wajahaada horeba fiiro gaar ah loo yeesho. La haguho waa in uu culeyska saaro, in hagaha ay ka soo wada jeedaan "isku dhinac" - ee aanu ku lidi aheyn. Bilowga horeba waa in la sameeyo shaqo wanaagsan, si qofka la hagayaa uu xaaladan dusheeda kore uga helo fikir wanaagsan oo bosotif ah.

2. Male awaalka xooggan ama jiritaanka- horaantiisa hageysa

Haguhu waa inuu iska ilaaliyo darajo siin ku hagida: " haddii uu diciif ku yahay arrimaha qaar, ma ahan in uu weligiiba ku ahaanayo diciif". Qof kastaaba horumar wuu sameyn karaa waxna wuu baran karaa, loogama jeedo inuusan qofkaasi ku wanaagsaneyn meelo kale. Dhammaanteenba isku meel wax inoogama bilaabna. Tanina waxay saameyn ku yeelaneysaa doorashooyinka aanan la dafiri karin, kuwaas oo inoo furma oo aynu sameyno, kaakiin aansii kastaba ha ahaatee horey u qeexeynin natiijada, Shaqada haguho waa inuu caawiyo la hagaha si uu dareemo waxa uu ku wanaagsan yahay. Haguho sidoo kale wuu badeli karaa qofka la hagayaa waxa uuka sii aaminsan yahay naftiisa iyo fursadihiisaba,

3. Adkaanshaha kulanka la hagaha

Ku hagitaanka mustaqbalka waa inuu haguho iska ilaaliyo inuu naftiisa dhigo jago ka koreysa la hagaha. Marka uu haguho kala sheekeysanayo la hagaha mustaqbalkiisa waa inuu isla heer iska dhigaa uuna ahaado taageerihisa, lana helo in la abuurto jawi hagitaan oo kaalmeysan. Jaranjarooyin la dajiyey iyo tusaale siin "kor loo qaadayo" ayaa lagu heli karaa in la haguho dareemo, in aynan fikiradiisa iyo khibradhiisu qiime laheyn.

4. Ballan qaadka hagitaanka iyo aragtida xaaladda ardeyda

Waxaa muhiim ah, inuu haguho ballan qaado inuu hagayo kana kaalmeynayo la hagaha xaaladaha kala duduwan iyo doorashooyinkiisa. Haguho waa inuu ku dhiirigeliyaa oo uu ka kaalmeeyaa tusaale ahaan waxbarashada sii wadiyada oo kale. Lahaguho waa inuu arki karo xaaladiisa ku aadan doorashooyinkiisa kuwa ugu wanaagsan iyo sidoo kale iyo guud ahaanba kuwa uguwaaweyn, kuwaas oo qeyb ka ah hal

doorosho uun. Ku hagiddu waa dhammaan shaqooyinka – ee ma ahan hagaha- waxbarashada uun. Macalimiinta waxaa wanaagsan iney fahmaan, in ku hagidda xataa uu masuul ka saaran yahay.

5. Si sinaan ah in loola dhaqmaa waa uun iska hadal

Si sinaan ah in loola wada dhaqmaa ma ahan mid iska bayaan ah, ee waa mid uga baahan hagaha inuu ku dadaalo uuna jiritaankeeda sii dareemi karo uuna qiimeyn karo. Haguuhu waa inuu dhammaan dadkoo dhan ula dhaqmo si siman, xataa kuwa uunan jinkoodu "kemiyaadoodu" iska helin. Hagitaan siman waxaa looga jeedaa in la hanto, isku furfurnaansho iyo garashadakala duwanaanshaha oo la dareemo xaaladaha hagitaanka. Dhammantoodba waa in loo fidiyaa hagitaan waana in qof kasta looga kaalmeeyo xaaladaha oo dhan qaababka loo dalbadey.

6. Ku xayirmay xaaladda hadda la taagan yahay xallinta dhibaatooyinkeeda

Marar badan xaaladaha hadda la taagan yahay hagistooda waxaa loo dareemi karaa si diiqadeysan. Hagitaanka mustaqbalka waxaa la isku dayayaa in marwalba loo hago meel fog oo talaabo walba la sii qaado talaabada ku sii xigta ah. Marka hagitaanku sii wajaho mustaqbalka sii fog, xaaladda hadda la joogaana waxay u sii muuqan kartaa aragti cusub ama noqon kartaa mid si fudud loogu sii dhawaado.

1. Fikirka cidhiidhiga ah ee jinsiga (lab iyo dhedig)

Ku hag dadnimada, oo ha ku hagin jinsigiisa. Ku hag si ku saleysna, waxa uu la haguuhu xiiseynayo iyo waxa uu ku hamiyayo. Ha ka siinin talooyin xalkiisa adigoo ku saleynaya, waxa la hagaha jinsigiisu yahay ama si loo soo muujinayo jinsigiisa. Biraha ka shaqeyntoodu wey ku haboon tahay cid kasta, sidoo kalena xanaaneynta carruurta shaqadooda. Muuji oo su'aal sidoo kale la hagaha fikradihiisa guracan ee ah in ay shaqooyinka ama xirfaduhu ku kala haboon yihiin lab iyo dhedigga.

8. Muhiimaddadhaqanka iyo taariikhda lama dareemayo

Hagitaanka marka lagu jiro aqoonta dhaqanka waxaa looga jeedaa, in uu haguuhu fiiro u yeesho saameynta dhaqanku uu ku yeelanayo hage ahaan iyo la hageba. Dhaqanka, sawirka aduunku ka haysto iyo qiimihisu waxay saameyn ku yeelanayaan caadooyinka aynu ku hawlgalno iyo dhaqamada kala duwan sida ay arrimaha u kala qiimeeyaan. Haguuhu waa inuu dareemo tan markuu sameynayo shaqadiisa hagitaanka ah kuna howlgalo isagoo xushmeynaya kala duwanaanshahaas. Hagaha waxaa sidoo kale wanaagsan inuu ka fikiro, miyuu ku xoojinayaa shaqadiisa dhaqmadan guracan mise wuxuu suurogelinayaa jabintooda.

Tusaaleyn hawlaha kaalmeyntooda ah

Guud ahaan:

- Shaqooyinkani waxay isku bedbedelaan oo ay qaadanaayaan 15–45 daqiiqadood waxayna ku xidhan tahay ka qeyb qaatayaasha cadadkooda iyo firfircoonida ka qeybgalkooda.
- Qeybo ka mid ah shaqooyinkani waxay ku haboon yihiin koox ku hagi iyo sidoo kale shaqsi ku hagd.
- Waxaad u adeegsna kartaa shaqadan marba sida ay tahay kooxda baahideedu: waxaad tijaabin kartaa hal shaqo oo kaliya ama waxaad sameynkartaa dhowr shaqo halkii mar kulanba. Waxaad sidoo kale soo koobi kartaa shaqada adigoo kuwa aad xiiseyneyso isku soo xidhaya oo aad dhammaantoodba maalin qudha sameyn kartaa.
- Dhammaan shaqooyinkan waxaa laga heli karaa cinwaankan: www.tulevaisuusohjaus.fi. Waad ka soo daabacn kartaa halkaas shaqada cadadka aad dooneysid ama waxaad qeyb ahaan ku muujin kartaa gidaarka adigoo adeegsanaya fiidiyow soo saaraha.
- Mar kasta oo la kulmo ugu dambeynta waa in laga yeeshowada sheekeysii: Maxaa fikir kaaga dhashey kulankan? Maxaa ku xiiso geliyey ama aadan ka helin? Ma jirey wax kugu adkaadey ama aadan jecleysanin, haddii uu jirey muxuu ahaa?
- Qeybo shaqada ka mid ahi waxaa laga yaabaa iney dhaliyaan ka sheekeysii midheer shakhsi ahaaneed ah. Taas u yeelo fiiro gaar ah dhinaca kooxda dhaqdhaqaaqeeda iyo awoodooda. Isku dey haddii loo baahdo in aad sheekada ka hogaamiso heer dhexdhexaad ah hubina in ay aaminaada iyo kalsooniddu badbaado.

Tilmaamahan soo socdaa waxay horey umarinayaan howlaha kooxda iyo shaqada sameynteeda. Tilmaamahan waxaa wanaagsan in lala dul maro kooxda bilaabeysa:

- Marka hore waa in la is barto. Xataa in qof walba magaciisa ku qorto xaashi xabag leh ama koolo ku dhejisto oo uu ku xidho meel muuqata. Haddii ay kooxda ku soo biiraan dad cusubi mar kale in la is bartaa waa mid meesha ku jirta.
- Tababarada waxaa loo sameynayaa wadajir ama keli. Qof kastaa wuuxu uga qeybgalayaa howlaha kooxda hadba intii ay awoodiisu gaadhsiisan tahay.
- Hadalku ma ahan qaabka kaliya ee looga qeybgalayo: wax waad qori kartaa, sawiri kartaa ama waad dhageysan kartaa oo kaliya.
- Jawaabo sax ama khalad ahi ma jiraan. Kooxdu wey wada sheekeysanayaan, waa la is dhageysanayaa waxaana la isku dayayaa in arrimaha laga eego dhinacyo kale oo cusub.
- Ha maleyn: marar badan waxaan moodnaa in aan qofka kale aqoonta ka badsano jinsigiisa darteed, inagoo ku saleyneyna muuqaalkiisa ama sooyaalkiisa. Sii qof kasta fursad uu kuugu sheego khibradiisa iyo shaqsi ahaantiisaba.
- Ha u hadlin dadka kale ama kuwa kale khibradooda, ka hadal uun khibradaada.
- Sidoo kalena hagayaashu xataa wey ka qeyb galayaan weyna la qeybsanayaan khibradooda kuwa kale.

Kaadhasha shaqada ee buugga mustaqbal ku hagidda

- Kaadhka mustaqbalka
- Xairfaddii uu ku hamiyayey caruurnimadii
- Aqoonta mustaqbalka
- Xirfadda bingo
- Matalaada mustaqbalka iyo ka dareen celinta
- U codeynta mustaqbalka
- Mustaqbal shaqsi ahaaneed oo waafi ah
- Doorashada iyo qiimahooda
- Mustaqbalka xirfad ahaaneed

+ Wireen/Kaadhkaaga aad leedahay ama bogga internetka: Fursadaha la xidhiidha nolosha shaqada.